

Geylerin “Öteki” İnşası: Kadınsılık

Muharrem Gürhanel* ve Sibel A. Arkonaç**

The construction of “other” among gays: Being Feminine

Özet

Geylerin kadınsı olarak işaretlenip ötekileştirilmesi homofobi ile açıklanmaktadır. Bu çalışmada bir öteki olarak geylerin kadınsılığı gündelik konuşmalarında söylemsel olarak nasıl inşa ettikleri araştırılmıştır. Eleştirel söylemsel analizin uygulandığı çalışmada, yaşları 18 ve 34 arasında değişen geylerle görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada eşcinsel erkeklerle, her seferinde iki katılımcıdan ve bir görüşmeciden oluşan 6 fokus grup yapılmıştır. Görüşmeler esnasında ses kaydı alınmış ve kayıt yazıya dökülmüştür. Görüşmelerde tekrarlayan temaların dayandığı dilsel kaynaklar saptanmış ve analiz gerçekleştirilmiştir. Analizler sonucunda “Kadınsı Gey Repertuarı” na ulaşılmıştır. Görüşmeciler bu dilsel kaynağı kullanarak kadınsı geyleri erkeksi geylerden ayırmışlardır. Bu ayırımın erkeğin güçlü, kadının zayıf olması söylemi ile ilişkilendirilerek yapıldığı gözlenmiştir. Kadının erkek karşısında bir öteki olarak yer almasına benzer şekilde kadınsı geylerin de, heteronormativiteye uygun davranan geyler karşısında ötekileştirildiği görülmüştür. Çalışmada geyler arasında da kadınlığın ve kadınsılığın ötekileştirildiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Gey, toplumsal cinsiyet, ötekileştirme, eleştirel söylemsel analiz.

Abstract

The marginalization of gays by labeling them as womanish is explained with homophobia. This study examines how gays as the “other” construct the femininity as a discursive in their daily talks. During the study conducted with a critical discourse analysis method, gay individuals between ages of 18 and 34 were interviewed. Six focus groups consisting of two participants and an interviewer were formed with homosexual men. The interviews were recorded and the records were tape scripted. Language sources which the repeating themes during the course of the interviews are based upon were identified and analyzed. As a consequence of the analyses, a Feminine Gay Repertoire was achieved. The interviewees used this language source to distinguish feminine gays from masculine gays. This distinction was conducted by relating the discourse of man’s being strong and woman’s being weak. It was seen that, similar to woman’s being “other” compared to man; feminine gays were marginalized from gays behaving in line with heteronormativity. As a consequence of the interviews conducted, it was concluded that as distinct from homophobia; womanhood and femininity are marginalized among gays as well.

Keywords: Gay, gender, ‘the other’, critical discursive analysis.

* Uzm.Psikolog, gurhanel@yahoo.com

** İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü Sosyal Psikoloji ABD öğretim üyesi,
sibelarkonac@gmail.com

Giriş

Sosyal olarak eşcinsel tutkunun yasaklanması heteroseksüellik için kurucu bir rol oynarken, eşcinsellik kadınsılaştırıcı ve kirli bir şey olarak görülür (Butler ve Young-Bruehl'den aktaran Ellis, 2011). Gündelik hayatta erkek egemen söylemin kadınsılık ve kadın olmak üzerine ürettiği anlam, geylerin de “kadınsı bir öteki” olarak inşa edilmelerine zemin hazırlamaktadır. Bir erkeğin bir başka erkekle romantik ilişkisi “eşcinsellik” olarak isimlendirilmekte ve eşcinsellik de bu bağlamda doğrudan cinsel ilişki ile çağrışım yapmaktadır. Cinsel ilişkinin ne olduğu ise heteroseksüellik üzerinden tek düzeyde tanımlanmakta; kişilerden birinin diğerini salt penetre etmesine indirgenmektedir. Bu sebeple erkek erkeğe romantik bir ilişki erkeklerden birinin kadın konumuna geçmesi yani penetre edilmesi gerektiği kabulü ile açıklanmaktadır.

Foucault, Antik Yunan'da genç erkeklerin olgunluk evresine geçinceye dek diğer (olgun) erkekler tarafından penetre edilmesinin belli ölçülerde kabul edildiğini belirtir. Erkeğin gücü, kadınları ve oğlanları penetre edebilir olması üzerinden kurulmaktadır. Olgunluğa geçen oğlanların “eski” alışkanlıklarını sürdürerek, cinsel ilişkide “pasif” konumda olması kabul edilemez olarak belirginleşmektedir (Foucault, 2007).

Aynı şekilde bugün de bir erkeğin böyle “bir konuma geçmesi” heteroseksüel dünyanın erkek egemen düzeni içinde kabul edilemez görülmekte, ayrımcılığa ve ötekileştirmeye sebep olmaktadır. Böylece geylerin “erkek(si)” olmadıkları için uğradığı ayrımcılık, psikolojinin patoloji söylemi içinde homofobik davranışlara getirilen açıklamalar ve çalışmalarla ele alınmaktadır (Ertan, 2009; Okutan, 2010; Şah, 2009).

Homofobi, sözlük anlamıyla genel olarak heteroseksüellik dışında farklı cinsel yönelimde ya da kimlikte olan; eşcinsel, transseksüel, biseksüel gibi; insanlara karşı olumsuz duygu, tutum ve (ya da) davranış şeklinde tanımlanabilir (Budak, 2003). Ancak, homofobi böyle bir tanım çerçevesinde kişiye özgü bir patoloji olarak ortaya çıkmakta, “fobi” kavramsallaştırmasıyla kişinin psikolojik süreçlerine vurgu yapılmaktadır. Oysa ki heteroseksüellik dışında kalan diğer cinsel yönelimlerin ve kimliklerin ötekileştirilmesi bireye özgü bir patoloji olmaktan öte sosyal, kültürel yönleri de olan daha geniş bir kavramsallaştırmayla tarif edilebilir. Bu bağlamda heteronormativite; sınırlarını erkek egemen söylemin çizmiş olduğu heteroseksüelliğin hakimiyetini, ve kendi dışındaki tüm kavramsallaştırmaları reddedip engellemesini tarif etmek için daha uygun bir ifade olarak ortaya çıkmaktadır (Ellis, 2011; Şah, 2012).

Genel çerçevede, geylikle ilgili yapılan araştırmalarda yaygın olarak homofobi, ötekileştirme, ayrımcılık gibi ana temaların ele alındığı görülmektedir. Türkiye'deki çalışmaların geylere yönelik homofobi ve ayrımcılık üzerine yoğunlaştığı görülmektedir (Çabuk, 2010; Çolak 2009; Dinçel 2010; Ertan,

2009; Gençöz ve Yüksel 2006; Güney, Kargı, Çorbacı-Oruç, 2004; Okutan, 2010; Öztürk ve Kındap 2011; Sakallı, 2002a, 2002b, 2002c; Sakallı ve Uğurlu, 2001, 2002, 2006; Şah, 2009; Ummak, 2012; Yavuz ve Akdaş-Mitrani, 2008). Görünür olmak, eşit hakların edinilmesi gibi meselelerde kazanım sağlamak açısından bu gibi ana temalar ve ayrımcılık üzerine yapılan geylik üzerine araştırmalar önemli görülmektedir (Çolak, 2009; Ertan, 2009).

Son dönem çalışmalar (Clarkson, 2005, 2008) sadece heteroseksüel erkeklerin ve kadınların değil geylerin de birbirlerine karşı homofobik bir söylem üzerinden ayrımcı davrandıklarına işaret etmektedir. Bu çalışmalarda (Eguchi, 2010; Kirby ve Hay, 2010) homofobi ile geylik arasındaki ilişki geyler arasındaki feminenlik karşıtlığı bağlamında ele alınmaktadır. Ayrımcılıktan ve şiddetten korunmak isteyen geylerin homofobik davranmalarının kaynağı olarak bazı geylerin feminenliğin gey kimliğini belirginleştirmesi, ve dikkatleri geyler üzerinde toplaması, bu suretle onları daha açık bir hedef haline getirdiğinin kabul görmesi gösterilmektedir.

Türkiye’de yapılan homofobi çalışmaları ağırlıklı olarak geylere yapılan ayrımcılığa yönelik olup diğer LGBT’ler bu ayrımcılıkta pek konu edilmemektedir. Ayrıca geyler arasında homofobinin ele alındığı yerel bir çalışmaya da rastlanılmamıştır. Bu anlamda geyler arasında homofobik ayrımcılık üzerine ilk çalışma bu araştırmadır. Bu çalışmadaki amacımız şudur: hakim erkek egemen/heteronormatif söylem içerisinde, kadınsılık üzerinden öteki olarak konumlandırılan geylerin kadınsı olanı yine bir “öteki” olarak nasıl inşa ettiklerini ve kendi aralarında birbirlerine karşı aynı hakim söylem kaynaklarından beslenerek nasıl bir ayrımcı dil kullandıkları ve “kadın” ı gündelik hayatta nasıl kurguladıklarını incelemektir. Dildeki bu anlam kurgusunun hangi araçlarla; yani hangi dilsel kaynaklarla (açıklayıcı repertuarlarla) yapıldığı eleştirel söylemsel analiz (Edley, 2001; Elçi, 2012; Wetherell, 2001) yoluyla incelenecektir.

Yöntem

Bu çalışmanın analitik çerçevesini oluşturan *Eleştirel Söylemsel Psikoloji* (Edley, 2001; Wetherell ve Potter, 1987; Wetherell ve Potter, 1988) yaklaşımına göre insanlar etkileşim sırasında söylemler içinden konuşurlar. Dolayısıyla insanların konuşmalarıyla ne yaptıklarına, bu etkileşim esnasında kullandıkları söylemlere ve bunlara kaynaklık eden repertuarlara bakmak gerektiğini öne sürmektedir. Analizde esas olan etkileşimde konuşulanlarla ne yapıldığının incelenmesi ve bu esnada birbirini tekrarlayan anlam kalıplarının saptanmasıdır (Taylor, 2001, 2013). Bu anlam kalıpları insanların konuşma eylemleri esnasında başvurdukları dilsel kaynaklar ya da bir başka ifade ile açıklayıcı repertuarlardır (Edley, 2001; Taylor, 2001; 2013). Açıklayıcı repertuarları konuşma sırasında konuşanların o sıradaki söylem(ler) içinden çekip çıkardıkları ve işleve yönelik

kullandıkları dilsel aletler olarak tanımlamak mümkündür (Wetherell, 2001; Taylor, 2013). Aynı konuşma içerisinde etkileşimi sürdüren tarafların bağlama için benzerlik gösteren meşrulaştırma, temellendirme, uzlaşmaya varma gibi işlevleri icra ederken kullandıkları dilsel araçlardır (Wetherell ve Potter, 1988). Etkileşim esnasında o sıradaki bağlamı yönetmekte olan söylemin etkileşimde işlevsel olarak kullandığı açıklayıcı repertuarların neler olduğu bu çalışmanın merkezini oluşturmaktadır.

Katılımcılar

Çalışmanın katılımcıları, yaşları 18 ile 34 arasında değişen toplam 12 gey kişiden meydana gelmektedir. Katılımcılar kendilerini gey kimliği ile tanımlamaktadırlar. Araştırma sorusu ile ilişkisi olmadığından katılımcıların gey kimliklerini herkesle paylaşıp paylaşmadıkları, yani “açık/out” olup olmadıkları belirleyici bir özellik olarak değerlendirilmemiştir. Katılımcıların hepsi İstanbul’da yaşayan, *üniversite mezunu çalışan ya da üniversite öğrencisi* kişilerdir. Katılımcılara (ulaşılması zor olması sebebiyle) kartopu örnekleme ile ulaşılmıştır (Bal, 2001). Katılımcılar birbirlerini refere ederek görüşmeciyi yönlendirmiştir. Katılımcılara çalışmaya katılma teklifi götürüldüğü sırada araştırmanın çerçevesi ve amacı söylenmiş, çalışma esnasında ses kayıtlarının alınacağı ama kimliklerinin gizli tutulacağı belirtilmiştir. Bu bilgiler ışığı altında katılımcılar gönüllü olarak bu araştırmaya dahil olmuşlardır. Ayrıca çalışma sonrası ses kayıtları ve bunların yazıya dökülmüş metinleri katılımcıların erişimine sunulmuştur.

İşlem

Çalışmada her seferinde biri görüşmeci diğer ikisi katılımcı olmak üzere üç kişiden meydana gelen fokus gruplar oluşturulmuştur. Toplamda, süreleri 60 ile 90 dakika arasında değişen 6 fokus grup düzenlenmiştir. Görüşmelerde önceden hazırlanmış sorular sorulmamış bunun yerine görüşme, yine geylerle yapılmış pilot çalışmada önplana gelmiş belli başlı temalar üzerinden yürütülmüştür. Pilot çalışmalarda iki derinlemesine mülakat ve görüşmeci ve iki katılımcı ile toplamda üç kişiden oluşmuş iki fokus grup düzenlenmiş, her biri 60 ile 90 dakika arası sürmüştür. Bu pilot çalışmaları takiben düzenlenen fokus grupların hepsinde katılımcılarla “kadın”, “kadınsılık”, “feminenlik” bağlamında konuşmaların yapılırken aşağıdaki temaların konuşma ortamına mutlaka getirilmesine dikkat edilmiştir.

- Güçlü Kadın
- Ezik Kadın
- Feminen / Kadınsı Gey

- Biyolojik Kadın Cinsiyetinde Olunsa Nasıl Bir Kadın Olunacağı
- İdeal Kadın
- Kadın Denince Akla Gelen İlk Şey

Fokus gruplar ses kaydı alınarak düzenlendiğinden görüşmelerin sessiz ve sakin ortamlarda gerçekleştirilmesi gözetilmiştir. Bu nedenle görüşmelerin 5'i katılımcıların kendi evlerinde 1'i bir seminer salonunun oturum olmayan gününde kafe kısmında gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin tamamı ses kaydı altına alınmıştır, kayıt cihazları olarak Apple i-Pod Touch 4 kullanılmıştır. Ses kayıtlarının yazı dökümlerinde Express Scribe programından faydalanılmış ve işlem gerçekleştirilirken katılımcıların kimliklerini belirten tüm işaretler silinerek anonim hale getirilmiştir. Yazı dökümünde Jefferson (1985) yaklaşımı yalın halde takip edilmiştir. Her bir görüşme 1'den başlayarak numaralandırılmıştır. Ayrıca her görüşmede katılımcıların konuşmalardaki sıra alışları 1'den başlayarak numaralandırılmıştır.

Yazıya dökülen tüm konuşmalar çok dikkatli bir şekilde tekrar tekrar okunmuş, konuşmalarda tekrarlayan anlam kalıpları ve bu anlam kalıplarıyla o esnada gerçekleştirilen eylemlere odaklanılmıştır. Tekrarlayan anlam kalıpları kullanılan dilsel kaynaklar/açıklayıcı repertuarlar çerçevesinde ele alınmış ve incelenmiştir. Analizin sunumu için yazı dökümünde belirlenen örnekler arasından en tipik olanları seçilmiştir. Bu tipik alıntılar konuşmaların yazı dökümündeki numaralandırmalarına ve görüşme numarasına göre verilmiştir. Analiz bu alıntılar üzerinden sunulmuştur. Analiz aşamasında açıklayıcı repertuarların belirlenmesinde ön plana çıkan konuşmalar belirginlik kazandıkları sıra alışı koyu renkle belirtilmiştir.

Her bir alıntı bu makale içinde bir sıra numarası almış yanısıra araştırmada yapılmış olan altı görüşmeden kaçınıcı olduğu bir alt satırda numaralandırılarak belirtilmiştir. Her bir fokus grup kendine özgü bağlamı ve katılımcıların kimliklerinin gizliliği doğrultusunda "K1", "K2" ve görüşmeci "G" şeklinde kodlanmıştır. Aynı zamanda alıntılarda katılımcıların yaş ve statü demografik bilgileri de belirtilmiştir.

Analiz Sonuçları

Bu çalışmada geylerin 'kadın', 'kadınsılık', 'feminenlik' bağlamındaki konuşmalarında tekrarlayan kalıplar halinde kendini gösteren 'kadınsı gey' başlığını verebileceğimiz açıklayıcı repertuar analiz edilmektedir.

Aşağıda 1. Alıntıda katılımcıların konuşma esnasında gey, lezbiyen, transseksüel ve travesti kimlikler arasında belli bir "sınıf", "tabakalaşma" olduğu gibi bir argüman kullandıkları görülmektedir.

1. Alıntı

3. Görüşme: Katılımcılar: K1-18 yaşında gey öğrenci, K2-24 yaşında gey öğrenci

176.G: Kadınsı bi eşcinsel naı bi eşcinseldir

177.K1: Nası bi eşcinseldiir bu souya Barış cevap versin ıhıhı Barış gel

178.G: Kadınsı bi eşcinsel nasıl bi eşcinseldir dedim

179.K1: Çakmak var küllük almamışsın

180.K2: Kadınsı bi eşcinsel evet bi daa alıyım soruyu

181.K1: Nası bi eşcinseldir

182.K2: Nası bi eşcinseldir nası bi eşcinseldir tabi ki eee şöölle bi şey kadınsı bir eşcinsel kesinlikle hani eee eşcinsel şe legebete dediğimiz oluşumun içerisinde en alt tabakaya layık görülen ondan sonra işte aşaaalanan travesti olmasa dahi travestiymiş gibi işte transeksüel olmasa transeksüelmiş gibi erkeksi özelliklere sahip olup dışarda konuşmadığı sürece ya da kimseyle muatap olmadığı sürece hiç bi şekilde sıkıntı yaşamayıp konuşmaya başladığı andan itibaren bütün bakışları üzerine çekebilecek derecede hani eei absürt hareketler sergileyen insanlar

183.G: Ne gibi absürt hareketler

184.K2: Ne gibi kırılmak gibi ondan sonra işte cümleleri aadalamak gibi kelimeleri ondan sonra ne biliim eee ay ondan sonra işte eee prenses gibi bu tarz ıhıhıhıh şeyler söyleyerek hani bu şekilde eee kendi ait olduğu ya da kendini ait hissettiği yeri hani bi şekilde işte ben buraya aidim bu şekilde hissediyorum demek gibi ama bunlar utarılan utarılacak ya da utarılması gereken şeyler mi hayır kesinlikle deil herkezin düşüncesine dinini inanışına hayat yaşama şekline eee ondan sonra eoo yanındakine vesayre kimle yürüyorsa ya da yürümüyorsa bunlara saygı duymak durumundayız ama hani kadının gücü kadının insanlar üzerindeki etkisi baştan sona asla ve asla yatsınamaz bi şe yani bunu hiç kimse inkar edemiycek bu şekilde olacak ve hani şöle bi şe var bütün liderler bütün süper kahramanlar bütün eee şe e süper satarlar bütün dünya satarları bir kadın tornasından geçerek büyüyor yani bir kadından var oluyor bu da önemli bir şey (anlaşılmıyor)

182. sıra alışıta K2, “kadınsı eşcinsel”i LGBT oluşum içerisinde en alt tabakaya koyduğunu söylemektedir. Biyolojik kadın olmayan, beden olarak kadın olmayı seçmemiş (transseksüel olmamış) ya da kadın kıyafetleri ve/veya meme silikonu taktırıp kadına benzemeyen (travesti olmayan) bir “kadınsı gey”(lezbiyen de değil, gey) ‘en alt tabaka’ olarak tarif edilmiştir. Konuşmacı kadınsı geyin aşağılandığını ayrıca vurgulayarak aktarmıştır; bunun dışında transseksüelleri ve travestileri de “öykünmeci” biri olarak tarif etmiştir. Kadına öykünen; bir “erkek bedenine” yani toplumsal cinsiyetine uygun davranmayan birinin en aşağıda olduğu ifade edilmiştir. Böyle bir erkek, cinsel yönelimi

ne olursa olsun kadından ve cinsiyet ameliyatıyla “kadın” olandan da aşağıda konumlandırılmıştır. 184. Sıra alıfta, kadının değerinin “anne” olmakla ilişkilendirildiği görülmektedir. Bütün önemli kişiler “bir kadın tornasından geçerek büyüyor” şeklindeki bir ifade kadının söylemsel olarak konumunu ortaya koymaktadır. Kadın, kendi varoluşsal süreçleriyle değil, yetiştiren – büyüten – işleyen yani anne olarak değerli görünmektedir.

Bu bağlamda bir erkeğin anne de olamayacağı açıkken, anne olmak dışında bir değeri olmayan kadına öykünmesi, katılımcı her ne kadar saygı duyulması gerektiğini belirtse de, kabul edilemez olarak ortaya çıkmaktadır. Yani bir erkeğin “kırıtması” kadına benzemesi asla kabul edilebilir bir şey değildir. Konuşmacı her ne kadar bu kişilerin haklarının olduğunu ifade etse de toplum tarafından dışlandıklarını çünkü “absürt” olduklarını ileri sürmüştür. Burada “absürt” olan, “kadınsı gey” in konuşma tarzı ve davranışları olarak tarif edilmiştir. Çünkü bu geyler, toplumsal cinsiyetin kodlarını taşıması gereken bedenlerini başka kodlarla şekillendirmektedirler.

2. Alıntı

1. Görüşme: Katılımcılar: K1- 23 yaşında gey çalışan, K2 -24 yaşında gey çalışan

218.G: *Hıhı ee peki ee atıyorum şe şugırda oturuyoruz işte birisi geliyo aa o kadın da geldi ya da aay kadın geldi işte gibi hani bi şeler söylüyoruz ve bu ne anlama geliyo mesela hani ne zaman bu nu söylüyoruz*

219.K1: *Kavram işte o kavramı anlaşılmıyor*

220.G: *Niye söylüyoruz biraz bunu konuşmak istiyorum ben aslında*

221.K2: *Dışlama aslında biraz bunu bana da söylüyorlar*

222.G: *Aa kadın geldi*

223.K2: *Yani anlaşılmıyor*

224.K1: *Ama gelen de mesela kadınım ayol diyo bu dışlama olmuyo hani tiye alıyolar belki orda*

225.K2: *Ya bi açıdan bence dışlama yani lisedeyken bana çok sölüyolardı kadın geldi diye*

226.K1: *Hıhı*

227.G: *Hıhı*

228.K2: *Benim arkamdan da konuşuyolardı kadın kadın diye baarıyolardı bu bi dışlamaydı yani*

229.K1: *Tabi orda ööle ama şugırda öle değil ani gelen de ööle diyo mesela orda hani dedim ya gabile geyleri diye*

Yukarıdaki alıntıda katılımcılar, geylerin birbirlerine “kadın” diye hitap etmeleri bağlamında tartışırken tam bir uzlaşma sağlayamamışlardır. Çünkü

görüşmede farklı sıra alışlarda K1, eşcinselliğini belli etmeyen bir gey olarak kendini tarif etmiş ve arkadaşı K2'ye de "hanım" diye hitap edebildiğini ifade etmiştir.

Dolayısıyla yukarıdaki alıntıda kendisine "kadın" diye hitap edilen gey (225. ve 228. sıra alış K2) ile tam da onu ötekileştiren söylemi kullanan bir gey (229.sıra alış K1) konuşmaktadır. K1 (224.sıra alış) her ne kadar bunun bir espri olduğunu iddia etse de K2 için (225. ve 228. sıra alış) bunun bir dışlama olduğunu belirtmiştir (221., 225. ve 228. sıra alış). Aşağıda konuşmanın devamında K1 ve K2'nin bir uzlaşıya vardığı görülmektedir:

234.K2: Ya aslında biz bile kendi aramızda hani ee

235.K1: Kadın

236.K2: Dışlamak için ay kadın geldi diyoruz yani

237.K1: Ama bu dışlama diil

238.K2: Ay bu çok kadın falan diyoruz di mi

239.G: Ha yani çok kadın filan hani o dışladığınız noktadan bahsediyorum aslında

240.K1: İçeriğini soruyosun kadın ne daha kibar aa konuştuğumuz şeyler aslında daha kibar daha

241.G: Ordaki kadın ya peki niye

242.K1: Kırılğan

243.G: Dışlıyoruz kibar ve kırılğan biiri

244.K1: Heah

245.G: ni niye dışlıyoruz

246.K1: Ya yine şeye döndük aslında hani erkek güç sembolü kadın düşük eeeeı her ne kadar kendini kullanmayı

247.K2: Zayıf

Konuşmanın devamında K2'nin "kadın" olarak işaretlendiğinde neden dışlanmış hissettiği de takip edilebilmektedir (236.sıra alış). Aynı zamanda K1 de bağlam içerisinde "espri" savunmasından vazgeçmiştir. Çünkü bu işaretlemeyle "kırılğan" (242.sıra alış) ve "zayıf" biri (246.sıra alış) ithamında bulun(ul)duğu sonucuna varmıştır.

K1, öncesinde arkadaşının kendisi tarafından rencide edildiği izleniminin oluşmasını engellemeye çalışmış fakat K2 üstelemiş ve birlikte de aynı işaretleme yapıldıklarını ifade edince, o da bunu kabul etmiştir. Sonuç olarak, "erkek" (ve erkeksi) güçlü iken, "kadın" (ve kadınsı) kırılğan ve zayıf olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani erkekler, zayıf olamazlar denilmektedir.

Katılımcılar yakın arkadaş olduklarından dolayı, K1'in kendini "erkeksi gey" olarak güçlü konumuna oturtmuş olması bir problem olarak ortaya çıkmıştır (

221.sıra alışı). Bu problemin çözümünü K1, “espri” şeklinde bir meşrulaştırmaya başvurarak aramıştır (224.sıra alışı). Ancak K2, geçmiş yaşantılarından örneklerle ne sebeple olursa olsun “espri” nin meşru olmadığını, çünkü bu haliyle de bir ötekileştirme aracı olduğunu ısrarla belirtmiştir (225., 228.sıra alışı).

Devam eden sıra alışlarda farklı bir bağlamda katılımcıların kendi aralarında birbirlerine “espri” olarak açıkladıkları bir hitap şekillerinin olduğu açık bir şekilde ortaya çıkmıştır:

663.K1: *Ömer hanım diyo hani*

664.K2: *Hıhı*

665.K1: *Ben de Hasan hanım diyorum hatta*

666.K2: *Evet çok*

667.K1: *Hanım leydi diyorum falan*

668.K2: *Kadın hanım diyo ya da*

669.K1: *Haha kadın hanım bayan diyorum ya da hani bazan kadın sıfatları*

670.K2: *Her gün her mesajında*

671.K1: *Ahhahaha*

672.K2: *Söylüyösün bunu*

673.K1: *Fatları sayıyorum hani şeyleri ama onu ilginç bulduğum için aslında*

Dolayısı ile özellikle K1’in kendini “erkeksi gey” olarak açıklamış olması ile paralel olarak K2’ye daha fazla ve yoğun olarak kadınlık/kadınsılıkla ilgili gönderme yaptığı görülmektedir (665., 667., 668.,669. sıra alışlar). Bu da 224. ve takip eden sıra alışlarda özellikle K1’in espri savunmasını açıklamaktadır. Her ne kadar katılımcılar kadınsılıkla ilgili işaretlemelerin ötekileştirmeyle ilişkili olduğu konusunda uzlaşa sağlamış olsalar da kendi aralarında bunun bir espri olduğunu ifade etmekte ısrarcı olmuşlardır. Diğer türlü bu iki yakın arkadaş arasındaki ilişkinin güç dengesi/iktidar yönelimleri gözler önüne serilecektir. K1’in K2’nin “kadınsı” olarak dışlandığını kabul etmemesi bu açıdan anlamlıdır. (237.sıra alışı). Ancak bağlam değişip “diğer geyler” hakkında konuşurken açıklamalar yapıldığında uzlaşmaya varılmıştır. K1 ve K2 başkaları hakkında konuşurlarken de aynı ifadeleri kullandıklarında bir şekilde ötekileştirme yaptıklarını kabul etmişlerdir (229.sıra alışı). Aynı zamanda kadınsı olmanın zayıflıkla ilişkili olduğu konusunda da hem fikir oldukları görülmektedir.

Tartışma

Toplumda eşcinsellere yönelik ayırimcılığa dayanan heteronormatif söylemin, geyler arasında kadınsı geyler için de kullanıldığı görülmektedir. Heteronormatif söylemde ‘öteki’ olan kadınlığın burada geyler arasında da kendinden

farklı, ayrı, dışlayıcı şekilde inşa edildiği görülmektedir. Heteronormatif söylem geyleleri “kadınsı” olarak ötekileştirirken geyleler de birbirlerine karşı aynı söylemi yeniden üretebilmektedirler. Birinci alıntının 182. sıra alışıında görüldüğü üzere kadınsı bir geyin LGBT’nin en alt tabakasından olduğu öne sürülmekte ve tartışmaya açılmaktadır. Bu argümana göre geyleler, erkeklere aşk ve cinsellik arzusu duyan erkeklerdir bu sebeple karşılarında bir erkek görmek isterler. Dolayısıyla geylelerin kadınsı olmaması gerekmektedir; çünkü feminenlik, kadın olmaya yaklaşımdır. Kadınsı geyleler bu noktada onaylanmamaktadır.

Kadın olmanın zayıflığı, sosyal hayatta yetersiz olmaları kabulüyle ilişkilidir (Elçi, 2012). Erkekler sosyal hayatta daha mücadeleci, istediğini elde eden ve toplumsal yapının tepe noktasına çıkabilmeleri açısından daha güçlü kabul edilmektedir (Kiesling, 1998). Aynı zamanda, heteronormatif konuşmalarda, maskülenliğin inşasında kadınsı ve gey olanın dilde sürekli öteki olarak inşası, esasında bir tür “erkeklik” performansdır (Aygül, 2013).

Temelde, cinsiyetin kendisi, yani kadınlık ve erkeklik dilde bir inşadır; performanstır. Kadınların nesneleştirilmesi, maskülen olmayan erkekler ve geyleler şeklinde ithamlar bir tür güç / iktidar performansdır (Crawford, 2003). Bu çalışmada da katılımcıların açıklamalarında erkeksi olan güçlü, kadın olan kırılgan ve zayıftır.

Maskülenitenin kurgulanışı kadın ve kadınsı olandan farklılık üzerinedir. Erkekler, kadınların bazı yetersizlikleri olduğunu düşünmektedirler (Riley, 2002). Bu çalışmadaki görüşmelerde de katılımcılar kadının yetkinlik alanını anne olmakla ilişkilendirmişlerdir. Yani kadınların tek yetkinliği, “yetkin olanı” yetiştirmek “tornadan geçirmek” olarak görülmektedir (bkz: 1. Alıntı 184. sıra alış). Eğer bir erkek genel olarak heteroseksüel erkeklerle aynı ilgiye ya da aynı sosyal tercihlere sahip değilse o zaman bir tehdit gibi algılanmaktadır. Çünkü diğer şartlarda kadın alanına kayılabilir ve bu da hiç tercih edilebilir bir şey değildir. Erkekliğin, kadınlıktan ne kadar uzaklaşırsa o kadar güçleneceğine ilişkin bir kabul vardır (Connell, 1992).

Edley (2001) heteroseksüel toplumsal cinsiyetliliğinin (cinsel kimlik) katı ve değişmez bir öz olduğu kavramsallaştırmasına karşı çıkar ve cinsel kimliklerin göreceli ve akışkan olduğunu öne sürer. Dilde inşa edilen bu akışkan ve görece cinsel kimlik haliyle hem heteroseksüel kimliğin hem de eşcinsel kimliğin değişebilirliğine alan açmaktadır. Bu bağlamda, ötekileştirme ve ayrımcılık, söylemsel olarak bütün kimlikleri kuşatmaktadır. Dolayısıyla aynı ayrımcı söylem her iki grup tarafından kullanılabilir. Bu sebeple “öteki” söylemini heteroseksüel dünyaya ya da heteronormatif söyleme özgü görmemek yerinde olacaktır. Her iki grup da aynı söylem içinden o sıradaki etkileşime uyacak şekilde ‘ötekileştirme’ repertuarını çekip kullanabilmektedir.

Heteroseksüel erkeklerle yapılan çalışmalarda (Sakallı, 2002a; 2002b; 2002c)

geylere yönelik ötekileştirmenin geylerin kadınsı olmalarıyla ilişkilendirildiği ve bir ön yargı olarak şekillenerek homofobiye kaynaklık ettiği görülmektedir. Buradaki çalışmada da gey katılımcılar kadınsı olmayı feminenliği kabul edilebilir bulmamaktadır:

320. K2: *hani hani bizim dayattığımız belli başlı normlar var işte eşcinselsin ama yine de çok feminen olmamalısn mesela veya çok feminensen sen kadınsın demek ki hey bile olamıyorsun kadınsın yani diyorlar hani erkek olabilme duygusu var belki insanlarda hani erkeksin erkek gibi olman lazım belki o yüzden dalga geçiyolar*

Erkeğin kadınsılığı bir “öteki” söylemi olarak tıpkı heteroseksüeller arasında olduğu gibi geyler arasında da aynı dilsel kaynaklardan beslenerek yeniden inşa edilmektedir. Dolayısıyla bu bağlamda homofobinin de bir söylem olarak aynı şekilde inşa edilip edilmediği sorgulanabilir. Ellis (2011) homofobinin altında yatan korkunun “kaynağı bilinmezlik” olduğunu belirtir. Bilinmez olanın anksiyeteye yol açtığını öne sürer. Heteroseksüel erkekler için gey ve gey ilişki bir bilinmezlik yaratıyor olabilir ama geyler arasında gey oluş sebebi ile bilinmezlik ya da yabancı kalıştan kaynaklanan bir anksiyete olamaz. İki gey arasında bilinmezliğe dair bir muğlaklık söz konusu değildir. Geylerin birbirlerini dışlarken ya da ötekileştirirken kullandıkları ifadeler kadınlığa ve feminenliğe dairdir. Ne kadar “kadınsı” ise o kadar dışarıda, o kadar ötekidir.

Bu şekilde bakıldığında heteroseksüel erkeklerle, erkek geylerin ortak bir normatif tabloyu kullandığı söylenebilir. Erkek geyler de heteroseksüel erkekler de kadını ve kadınsılığı ötekileştirmekte ve kendi toplumsal cinsiyet kimliklerini bu öteki karşısında kurmaktadır.

Eleştirel söylemsel psikoloji araştırmayı, araştırmacının diğer katılımcılarla anlam üretimine dahil olduğu etkileşimler olarak değerlendirir. Bu bağlamda olgular ve gerçeklerin üretiminde araştırmacının katılımcılarla olan ilişkisini yeniden tanımlayan ve düzenleyen refleksivitedir. Araştırmacının araştırma boyunca düşünce ve eylemleri üzerine yansımaları ve bir çeşit farkındalığı sürekli gözönünde bulundurması gerekir (Burr, 2012). Bu sebeple bu araştırmada araştırmacıların cinsel kimlikleri, veri toplama ve analiz süreçlerinden bağımsız değerlendirilemez. Araştırma esnasında araştırmacının cinsel kimliğinin katılımcılarla paylaşılması katılımcıların etkileşim düzeylerini yükselttiği ve kolaylaştırdığı görülmüştür.

Kadına ve kadınsılığa dair başka bir söylem araştırmasının diğer LGBT’lerle yapılması aydınlatıcı olacaktır. Örneğin transseksüellerin ya da lezbiyenlerin kendilerine ve heteroseksüel kadınlara dair anlam inşalarında hakim söylem repertuarlarını kullanıp kullanmadıklarını seyretmek ilgi çekici olacaktır.

Kaynakça

- Akdaş-Mitrani, A.T. (2008). Eşcinsellere Yönelik Olumsuz Tutumlar: Meslek Grupları ve İlişkili Özellikler. *Adli Bilimler Dergisi*, 7(4), 23-30.
- Anderson, E. (2008). "Being Masculine is not about who you Sleep with..." Heterosexual athletes contesting Masculinity and the one-time rule of homosexuality. *Sex Roles: A Journal of Research*, 58 (1-2), 104-115.
- Aygül, Z. (2013a). *Karşılıklı Gündelik Konuşmalarında 'Erkek Olmak' Üzerine Anlam Kuruluşlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi.
- Aygül, Z. ve Arkonaç, S. (2013b). Eskişehirde Yaşayan Bir Grup Erkeğin Erkek Olmaya Dair Açıklamalarında Kullandığı Dilsel Kaynaklar. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi* 33/2 baskıda.
- Bal, H. (2001). *Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Basımevi.
- Budak, (2003). *Psikoloji Sözlüğü* (2. Baskı). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Burr, V.(2012). *Sosyal İnşacılık*. Sibel A. Arkonaç (Çev.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Butler, J. (2010). *Cinsiyet Belası, Feminizm ve Kimliklerin Altüst Edilmesi* (2. Baskı), Başak Ertür (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Clarkson, J.(2005). Contesting Masculinity's Makeover: Queer Eye, Consumer Masculinity, and "Straight-Acting" Gays. *Sage Journals*, 29 (3), 235-255.
- Clarkson, J.(2008). The Limitations of the Discourse of Norms: Gay Visibility and Degrees of Transgression. *Journal of Communication Inquiry*, 32:368.
- Connell, R.W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Kişi ve Cinsel Politika*. Cem Soydemir (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çabuk, D. F. (2010). *Tıp Öğrencileri ve Hekimlerin Eşcinsellik Hakkındaki Tutumları ve Gey ve Lezbiyenlerin Sağlık Hizmeti Deneyimleri*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi.
- Çolak, Ö.(2009). *Eşcinsellere Yönelik Nefret Suçları ve Toplumun Bu Suçlar Kapsamında Faile ve Mağdura Yönelik Tutumları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi.
- Dinçel, B. (2010). *Türkiye'de Pembe Ekonomi: Gay Yaşam Kültürünün Ekonomi Politikası*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Edley, N. (2001). *Analysing Masculinity: Interpretative Repertoires, Ideological Dilemmas and Subject Positions*. M. Wetherell, S. Taylor, S. J. Yates (hz.), *Discourse as Data: A Guide for Analysis*. London, Sage Publications içinde. 189-229
- Eguchi, S. (2010). Negotiating Hegemonic Masculinity: The Rhetorical Strategy of "Straight-Acting" among Gay Men. *Journal of Intercultural Communication Research*, 38:3, 193-209.
- Elçi, E. (2012). 'Kadın Olma'nın Anlamının Türkiye'de Yaşayan Kadınların Söylemindeki İnşası. S.Arkoncaç (hz.) Söylem Çalışmaları. Ankara : Nobel Yayınevi içinde. 121-149
- Ellis, M.L. (2011). "Hastamız Homofobi", Şeyda Öztük (Çev.). *Cogito: Cinsel Yönelimler Ve Queer Kuram*, 65-66, 200-212.
- Ertan, C.(2009). *Türkiye'de Erkeklik İmgesi Ve Eşcinsel Kimliği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi.
- Fairclough, N. (2001). "Discourse of New Labour: Critical Discourse Analysis". M.

- Wetherell, S. Taylor and S. J. Yates (Eds), *Discourse as Data: A Guide for Analysis*. London, Sage Publications içinde. 229-267
- Foucault, M. (2007). *Cinselliğin Tarihi*, Hülya Uğur Tanrıöver (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gençöz, T., Yüksel, M. (2006). "Psychometric Properties of the Turkish Version of the Internalized Homophobia Scale". *Archives of Sexual Behavior*, 35, 597-602.
- Güney, N., Kargı, E. ve Çorbacı-Oruç, A.(2004). *Üniversite öğrencilerinin eşcinsellik konusundaki görüşlerinin incelenmesi*. 20 Mart 2008, <http://www.hatam.hacettepe.edu.tr/74/>.
- Jefferson, G. (1985). An exercise in the transcription and analysis of laughter. T.A. van Dijk (hz.) *Handbook of Discourse Analysis*. 3.cilt Discourse and Dialogue içinde. London: Academic Press.
- Kiesling, S.F. (1998). Men's Identities and Sociolinguistic Variation: The Case of Fraternity Men. *Journal of Sociolinguistics*, 2/1, 69-99.
- Kirby, S., Hay, I. (2010). (Hetero)sexing Space: Gay Men and "Straight" Space in Adelaide, South Australia. *The Professional Geographer*, 49:3, 295-305.
- Okutan, N. (2010). *Eşcinsellere Yönelik Tutumlar: Cinsiyetçilik, Romantik İlişkilerle İlgili Kalıp Yargılar ve Yetişkin Bağlanma Biçimleri Açısından Bir Değerlendirme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi.
- Öztürk, P., Kındap, Y. (2011). "Lezbiyenlerde ve Biseksüel Kadınlarda İçselleştirilmiş Homofobi, Benlik Saygısı ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi", Ali Erol (Ed), *Heteroseksizme Karşı Gökkuşaağı, Anti Homofobi Kitabı* içinde (s.164-168), Ankara: Kaos GL, Ayrıntı Basımevi.
- Parker, I., Burman, E. (1993). *Discourse Analytic Research: Repertoires and Readings of Texts in Action*. London: Routledge.
- Pascoe, C.J. (2005). 'Dude, You're Fag': Adolescent Masculinity and the Fag Discourse. *Sexualities*, 8 (3), 329-346.
- Sakallı, N. (2002a). The relationship between sexism and attitudes toward homosexuality in a sample of Turkish college students. *Journal of Homosexuality*, 42(3), 53-63.
- Sakallı, N. (2002b). Pictures of male homosexuals in the heads of Turkish college students: The effects of sex differences and social contact on stereotyping. *Journal of Homosexuality*, 43(2), 111-126.
- Sakallı, N. (2002c). Application of the attribution-value model of prejudice to homosexuality. *The Journal of Social Psychology*, 42(2), 264-271.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2006). Eşcinsellere ilişkin tutumlar: Türkiye'de Yapılan Görgül çalışmalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 9, 53-69.
- Sakallı, N., Uğurlu, O. (2001). Effects of social contact with homosexuals on heterosexual Turkish university students attitudes towards homosexuality. *Journal of Homosexuality*, 42 (1), 53-62.
- Sakallı-Uğurlu, N., Uğurlu, O. (2004). *Eşcinsellik ve eşcinselliğe ilişkin tutumlar: Önyargı ve ayrımcılık*. Geylerin ve lezbiyenlerin sorunları ve toplumsal barış için çözüm arayışları içinde (51-63). Ankara: Kaos GL Kitapları
- Şah, U. (2009). *Türkiye'deki gençlerin cinsel yönelimlere ilişkin sosyal temsilleri ve homofobi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi.

- Şah, U. (2012). Eşcinselliğe, Biseksüelliğe ve Transseksüelliğe İlişkin Tanımlamaların Homofobi ve LGBT Bireylerle Tanışıklık Düzeyi ile İlişkisi. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 32-2, 23-49.
- Taylor, S. (2001). *Locating and Conducting Discourse Analytic Research*. M. Wetherell, S. Taylor, S. J. Yates (hz.), *Discourse as Data: A Guide for Analysis*. London: Sage Publications içinde. 5-49
- Taylor, S. (2013). *What is Discourse Analysis*. London: Bloomsbury Publication.
- Ummak, E. (2012). *Mersin Üniversitesi Öğrencilerinin Eşcinsellere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin, Mersin Üniversitesi.
- Wetherell, M., Potter, J. (1988). "Discourse Analysis and the identification of interpretative repertoires". C. Antaki (hz.), *Analyzing everyday explanation: a casebook of methods*. London: Sage Publication içinde. 168-183.